

Hanna Jacobsen Lindegaard

Implisitt kommunikasjon og misforståelser i TV-serien «Atypical».

En analyse av hovedpersonen Sam sin misforståelse av ulike typer implisitt mening.

Bacheloroppgave for lektorstudenter NORD2901

Veileder: Kaja Borthen

Juni 2023

Innholdsfortegnelse

Innledning	3
Teori.....	4
Relevansteorien	4
Referansetilordning	5
Uartikulerte betydningskonstituenten.....	7
Implisitt kommunikasjon og autisme	7
Metode	8
Begrunnelse for utvalg av datamateriale	8
Analyse	9
Utdrag (1).....	9
Utdrag (2).....	11
Utdrag (3).....	12
Oppsummering og konklusjon	14
Referanseliste	15
Appendiks	16

Innledning

Implisitt kommunikasjon er noe vi mennesker benytter oss av hele tiden, ofte uten å tenke over det. Hvordan vi tar det for gitt, og forventer at de vi snakker med skal klare å tolke hva det er vi *egentlig* mener, er et interessant fenomen (Borthen 2022a, s. 1). Spesielt interessant er det når slutningene mottaker gjør ikke går overens med talers forventninger. Slike misforståelser kan ofte oppstå når personer som ikke har en autismespekterdiagnose kommuniserer med personer som har en autismespekterdiagnose (Williams, 2021, s. 121).

Williams (2021) skriver hvordan autisme er en nevroutviklingstilstand som eksisterer fra en blir født. Ofte blir autisme definert og diagnostisert på bakgrunn av ulike kjennetegn ved atferd. Noen kjennetegn inkluderer vanskeligheter ved sosial interaksjon og ved verbale og ikke-verbale aspekter ved kommunikasjon. En utfordring som spesielt trer fram hos personer på autismespekteret er pragmatikken som inngår i kommunikasjon (Williams, 2021, s. 121). Hvordan misforståelser kan oppstå hos personer med autismespekterdiagnose kan en få et innblikk i ved den fiktive TV-serien *Atypical*.

Jeg kommer til å ta utgangspunkt i utvalgte spørsmål-svar-sekvenser fra serien *Atypical*. Dette er en fiktiv amerikansk TV-serie fra 2021 innenfor sjangeren dramakomedie. I løpet av serien blir en kjent med ulike oppdiktete karakterer, og i hovedrollen møter vi 18 år gamle Sam som har en autismespekterdiagnose. I løpet av serien oppstår det flere situasjoner hvor Sam kan sies å misforstå implisitt kommunikasjon. I vedlegget ved oppgaven er det tre utvalgte utdrag hvor Sam har misforstått hva en annen karakter har ment med sin ytring. Ytringene fra de ulike utdragene i vedlegget har jeg skrevet ned ordrett slik teksten framkom både på seriens originalspråk engelsk, i tillegg til den norske oversettelsen. På bakgrunn av dette er målet for denne oppgaven å svare på problemstillingen:

I tilfeller der Sam misforstår noe, hvilke typer implisitt kommunikasjon gjelder dette og hvorfor oppstår misforståelsene?

Videre disposisjon for oppgaven er først å introdusere relevant teori. Her ønsker jeg å trekke fram relevant teorien, i tillegg til teori om referansetilordning og uartikulerte betydningskonstituenten innenfor implisitt kommunikasjon. Gjennom teoridelen kommer jeg også til å redegjøre for kommunikasjon i tråd med autisme. Etter det ønsker jeg gjennom metodedelen å utdype hvilke

valg jeg gjorde ved innsamling av datamaterialet, før jeg går videre til analysen av utdragene fra Atypical. Gjennom analysen ønsker jeg å drøfte de ulike funnene jeg gjorde, samt knytte det opp mot allerede presentert teori om implisitt kommunikasjon. Helt til slutt vil det bli gjort en kort oppsummering av oppgaven, samt en konklusjon på problemstillingen.

Teori

Gjennom denne delen av oppgaven kommer jeg til å gjøre rede for relevanteorien, i tillegg til referansetilordning og uartikulerte betydningskonstituenten som ulike typer implisitt kommunikasjon. Siden relevanteorien kan sies å være gjeldende i kommunikasjon generelt, kommer jeg til å presentere den først, før jeg går videre til de pragmatiske fenomenene. Til slutt i teoridelen nevner jeg noen poeng fra Williams (2021) om kommunikasjon i forbindelse med autisme.

Relevanteorien

Wilson og Sperber (2004) nevner hvordan et relevanteoretisk perspektiv på menneskelig kommunikasjon kan sies å handle om uttrykket for, og gjenkjennelsen av intensjoner (Wilson & Sperber, 2004, s. 607). Videre skriver Wilson og Sperber hvordan det relevanteoretiske perspektivet bygger videre på tankene Grice (1961) introduserte om kommunikasjon som en slutningsbasert prosess gjennom: «at ytringer automatisk skaper forventninger som veileder tilhøreren til talerens mening [egen oversettelse]» (Grice, sitert i Wilson & Sperber, 2004, s. 607).

Når det kommer til relevanteoriens syn på kommunikasjon mellom mennesker, er et av fokusområdene hvordan kommunikasjonsevner utvikler seg, og i noen tilfeller svikter. Falkum og Kjøl (2014) skriver hvordan «Relevanteorien søker å gjøre rede for hvordan språkbrukere er i stand til å forstå ytringers eksplisitte og implisitte innhold, og hvordan de som oftest lykkes i dette, selv om kommunikasjon alltid innebærer en risiko for misforståelser» (Falkum & Kjøl, 2014, s. 180). Hvordan vi kommuniserer gjennom underspesifiserte uttrykk, som det er opp til mottaker å tolke korrekt, er ifølge relevanteorien det som er normalsituasjonen (Falkum & Kjøl, 2014, s. 180). Et eksempel kan være «Hun er snart klar». Hvem som er klar, og hva hun er klar for, blir opp til mottakeren å finne ut gjennom en pragmatisk slutningsprosess. Dette er for å kunne forstå hva talerens intensjoner er med ytringen (Falkum & Kjøl, 2014, s. 180). I tillegg

forventer taleren at mottakeren har den nødvendige kunnskapen, for å komme fram til slutningen som er mest relevant å ta om hvem «hun» er og hva hun snart er klar for.

Når mottakeren skal forstå hva talerens intensjon med det underspesifiserte uttrykket «Hun er snart klar» er, går mottaker gjennom en prosess. Først og fremst, ifølge relevansteorien, forventer mottaker at ytringen er av relevans, til tross for at andre typer stimuli konkurrerer om oppmerksomheten hennes på det gitte tidspunktet. Mottakeren forventer å oppnå optimal relevans ved å tolke ytringen, helst for minst mulig prosesseringskostnader. Med andre ord hvem som er klar og hva hun er klar til forventer mottaker å forstå ved hjelp av minst mulig anstrengelse. Falkum & Kjøl (2014) skriver hvordan denne prosessen kan sies å være: «... en sofistisert form for tankelesning» (s.179).

En faktor som kan bidra til å minske prosesseringskostnadene er å ta konteksten til ytringssituasjonen til hjelp. I Falkum og Kjøl (2014), hvor eksempelet er fra, får en vite at ytringssituasjonen var at taleren sto i gangen med Stine som snart var klar til å dra i barnehagen så fort yttertøyet var på. Mottaker av ytringen «Hun er snart klar.» kan se at Stine er i ferd med å få på seg yttertøyet, og kan dermed trekke slutningen om at det er Stine som er klar til å dra så snart klærne er på, og ingen annen jente for eksempel. Ved å ta konteksten med i slutningsprosessen i denne situasjonen kan det føre til mindre sannsynlighet for at misforståelser oppstår.

Gjennom slutningsprosessen som er nevnt i avsnittet over, oppnår også mottaker positive kognitive effekter. Ifølge Falkum & Kjøl (2014) defineres det som: «... en forandring i tilhørers mentale representasjon av verden, og kan innebære at allerede eksisterende antakelser styrkes eller elimineres, eller at kontekstuelle implikasjoner utledes på bakgrunn av ny informasjon» (s. 181). Når mottaker kommer fram til slutningen om at det er Stine som snart er klar vil mottaker ha oppnådd en positiv kognitiv effekt.

Referansetilordning

Referansetilordning er et fenomen som går ut på hvordan vi mennesker kan bruke ulike former til å referere til ulike ting, i tillegg til at den samme formen kan referere til flere forskjellige ting (Gundel, Hedberg & Zacharski, 1993, s. 274). Et spørsmål som Gundel, Hedberg & Zacharski (1993) stiller når det kommer til referansetilordning er: «what do speakers/writers know that enables them to choose an appropriate form to refer to a particular object and what do

hearers/readers know that enables them to identify correctly the intended referent of a particular form?» (Gundel et al., 1993, s. 274). Borthen (2022b) tar også opp dette spørsmålet som Gundel et al. stiller med å spørre: «Hvordan klarer vi å tolke refererende uttrykk, som f.eks. *denne boka*, *denne* eller *den*, slik de er ment når uttrykkene i prinsippet kan vise til så utrolig mange forskjellige ting i verden?» (s. 1).

Borthen (2022b) definerer referansetilordning som «... den prosessen som skjer når en mottaker tolker et refererende uttrykk» (s. 3). Når en taler kommuniserer en ytring blir det lagt opp til at mottaker må kalkulere seg fram til den korrekte referansen. Borthen nevner i tillegg hvordan «I sum handler altså referanse om det å vise til noe i verden eller i en tenkt verden» (Borthen, 2022b, s. 4). Et relevant eksempel fra Borthen (2022b) er: «*Per* er dyktig. *Han* fikk *toppkarakterer* i *alle fag*» (s. 3). Dette eksempelet illustrerer hvordan en kan referere til en og samme person ved hjelp av ulike uttrykk (Borthen, 2022b, s. 4). I eksempelet har taleren referert til Per ved å bruke *han* som refererende uttrykk. Dermed blir det opp til mottaker å tolke hvem *han* er ved den gitte ytringen.

Når det kommer til dette eksempelet hvor referansetilordning er brukt, kan en også trekke inn gitthetshierarkiet som et relevant teoretisk perspektiv. Gitthetshierarkiet inneholder ulike kognitive statuser som defineres i Borthen (2022b) som følger: «Kognitiv status er en referents oppmerksomhetsstatus, dvs. plasseringen av den mentale representasjonen av referenten i minnet, eller måten en representasjon blir etablert på» (s. 19). Hvilket refererende uttrykk som blir anvendt i en ytring baserer seg altså på hvilken kognitiv status taler tror at mottaker har ved ytringsøyeblikket.

Hver kognitiv status i gitthetshierarkiet har ulike forutsetninger for hvilket refererende uttrykk som blir relevant å bruke, hvor alle baserer seg på mottakers antatte mentale representasjon av referenten (Gundel et al., 1993, s. 275). I eksempelet som er nevnt tidligere om Per, kan en påstå at mottaker har Per representert i korttidsminnet og også i fokus, siden han blir nevnt først ved navn før han blir referert til som *han*. Her antar taler at mottaker har registrert hvem som er referenten i denne ytringssituasjonen. Dermed velger taler å bruke et annet refererende uttrykk i setning nummer to, framfor å si *Per* to ganger. Ifølge gitthetshierarkiet antar taler i denne situasjonen at mottaker har den kognitive statusen som er nødvendig for å forstå hvem det blir referert til (Gundel et al., 1993, s. 275).

Uartikulerte betydningskonstituent

Borthen (2022a) definerer en uartikulert betydningskonstituent som følger: «... en bit med betydning som er del av ytringens intenderte grunnleggende proposisjonelle innhold, men ikke språklig uttrykt» (s. 6). Et eksempel hvor deler av ytringens intenderte mening ikke blir nevnt er «Det regner» (Borthen, 2022a, s. 9). Her er det proposisjonelle innholdet om tid og sted utelatt, og det blir opp til mottaker å tolke når og hvor det regner. I denne ytringssituasjonen vil mottaker finne det naturlig å basere tolkningen sin på konteksten til samtalen, framfor å tolke det som at det regner et annet sted og taler bare tilfeldig nevner det (Borthen, 2022a, s. 9).

På denne måten, ifølge Borthen (2022a): «... er det aspekter ved det proposisjonelle innholdet som tilhøreren må fylle inn selv» (s. 9). Gjennom eksempelet «Det regner» må mottaker av ytringen fylle inn deler av det proposisjonelle innholdet, og tolke seg fram til hvor og når det regner. Her blir det en forutsetning at mottaker vet konteksten til ytringssituasjonen for å være i stand til å tolke ytringen på en korrekt og relevant måte (Borthen, 2022a, s. 8).

Implisitt kommunikasjon og autisme

Hittil i teoridelen er det gjort rede for hvordan talers intensjoner er forventet at mottaker skal tolke seg fram til. I tråd med problemstillingen for oppgaven er dette interessant å se nærmere på i forbindelse med autisme. Søken etter talers intensjoner angår både relevante teorien, referansetilordning og uartikulerte betydningskonstituent. Grunnen til at jeg har valgt å nevne akkurat disse typene for implisitt kommunikasjon er fordi utdragene fra *Atypical* inneholder disse. Som tidligere nevnt, beskriver Falkum og Kjøl (2014) hvordan implisitt kommunikasjon blir: «... en sofistisert form for tankelesning» (s.179). For at en slik tankelesning skal lykkes forutsetter det at taler og mottaker har et delt kognitivt miljø i ytringssituasjonen (Williams, 2021, s. 125).

Gjennom et felles kognitivt miljø blir mottaker i stand til å pragmatisk berike ytringen slik taler har ment. Innledningsvis ble det nevnt hvordan personer med autismspekterdiagnose ofte finner det utfordrende å pragmatisk berike ytringer (Williams, 2021, s. 121). Noe av årsaken til dette, er ifølge Williams (2021), fordi personer med en autismspekterdiagnose kan sies å ha en atypisk oppmerksomhet som hun beskriver som en «... veldig smal 'oppmerksomhetstunnel' [egen oversettelse]» (s. 126). Videre skriver Williams (2021): «Where non-autistic minds will comfortably entertain many simultaneous interests, each moderately aroused, the autistic mind

will maintain only very few simultaneous interests, with each one highly aroused and intensely focused upon» (s. 126).

Som tidligere nevnt, omtaler relevansteorien hvordan mottakers oppmerksomhet ofte konkurrerer med flere typer stimuli når taler kommuniserer en ytring. Det Williams (2021) nevner om atypisk oppmerksomhet, kan indikere at når personer med autismspekterdiagnose også blir utsatt for forskjellige typer stimuli som konkurrerer med hverandre, er det ikke sikkert det er den forventede stimulien de velger å fokusere på. Hvordan dette indirekte kan forårsake kommunikasjonsproblemer hos personer med en autismspekterdiagnose forklarer Williams (2021) med: «... some difficulties autistic people have with communication; a phenomenon requiring the fast processing of information from a variety of simultaneous channels» (s. 126). Med andre ord er det mange inntrykk som skal prosesseres på en gang gjennom kommunikasjon, som kan føre til at dersom mottakeren av en ytring har en autismspekterdiagnose, er det ikke sikkert han klarer å prosessere talers intenderte mening umiddelbart slik taler forventer.

Med det sagt, er ikke nødvendigvis en autismspekterdiagnose den eneste årsaken til at misforståelser oppstår. Et sitat som Williams (2021) nevner i sin artikkel, og som hun sier seg enig i er fra Milton (2012):

«... intersubjective problems between autistic and nonautistic individuals are rooted not in one individual's deficient cognitive system but, rather, represent 'a disjuncture in reciprocity between two differently disposed social actors' [...] Misunderstandings, here, is not just a consequence of autistic 'impairment' but a mutual failure in reaching consensus through bilateral empathy». (Milton, sitert i Williams, 2021, s. 125).

Når taler og mottaker kommuniserer, har taler et ansvar for at all informasjonen hun ønsker å formidle er tilpasset mottakeren som skal tolke ytringen. Dermed kan det hende i noen tilfeller at taler må inkludere flere deler av det proposisjonelle innholdet, framfor å utelate det, for å unngå misforståelser. Det blir altså en delt oppgave for begge parter som deltar i ytringssituasjonen å løse de sosiale og kommunikative problemene (Williams, 2021, s. 122).

Metode

Begrunnelse for utvalg av datamateriale

Måten jeg gikk fram på for å finne de utvalgte utdragene som skulle bli datamaterialet for oppgaven, var at jeg først skrev ned alle ytringssituasjonene hvor det tydet på at Sam misforsto, fra alle episodene i serien. Utvelgelsen av hvilke ytringer som kunne være en del av

datamaterialet er gjort på bakgrunn av et felles kriterium. Dette er for å sørge for at utdragene er valgt ut på en systematisk måte. Kriteriet som er brukt er at Sam har misforstått ytringen, og ikke klart å tolke ulike typer implisitt kommunikasjon på en korrekt måte. For å snevre inn datamaterialet enda mer, valgte jeg ut de utdragene jeg anså som mest interessante for en mer inngående analyse, hvor det også var tydelig en form for implisitt kommunikasjon til stede. I tillegg, med tanke på omfanget av oppgaven, begrenset jeg meg til tre ulike utdrag og ikke alle tilfellene hvor Sam misforsto.

Jeg kommer til å analysere utdragene slik de kommer fram i *Atypical*, og drøfte hva det er Sam ikke forstår ved ytringene. Her knytter jeg funnene opp mot allerede presentert teori fra teoridelen. En faktor som er verdt å nevne her er at jeg, som tidligere nevnt, har valgt å inkludere både den engelske og norske teksten fra serien. Årsaken til det er fordi når en skal oversette en ytring fra et språk til et annet kan det fort forekomme at noe av den originale betydningen ikke blir like presis, eller faller bort, gjennom oversettelsen. I tillegg er hovedfokuset for analysen den implisitte kommunikasjonen i utdragene, og ikke språket i seg selv.

Analyse

Innledningsvis introduserte jeg problemstillingen: *I tilfeller der Sam misforstår noe, hvilke typer implisitt kommunikasjon gjelder dette og hvorfor oppstår misforståelsene?* I denne delen av oppgaven skal jeg analysere tre utvalgte utdrag fra serien som bidrar til å svare på problemstillingen, hvor jeg trekker inn allerede presentert teori. Til hvert utdrag kommer jeg til å skrive kort om konteksten.

Utdrag (1)

I utdrag (1) har Sam sin ukentlige terapitime hos psykologen sin Julia. I denne ytringssituasjonen nærmer timen seg slutten og Julia spør Sam et spørsmål:

(1) PJ: «Jeg spør alle klienter om de vil donere hjernen sin til forskning.»

S: *ler overrasket* «Donere hjernen min?»

PJ: «Når du er død.»

S: «Oh.»

Ved dette utdraget forstår ikke Sam med en gang når det er snakk om hjernen skal doneres til forskning. Ut fra den overraskede reaksjonen hans kan det virke som at Sam tror hjernen skal

doneres nå mens han lever, og ikke etter han er død. Julia utelater tidsaspektet ved donasjonen som, ifølge relevansteorien, kan forklares med at hun forventer Sam kommer fram til den mest sannsynlige tolkningen basert på deres felles kunnskap om verden og situasjonen de er i nå. Sam har på den annen side valgt en annerledes tolkning enn Julia forventer.

Siden Julia svarer «Når du er død» etter Sam har ledd overrasket og spurt «Donere hjernen min?», indikerer det at hun skjønnte at Sam misforsto når det var snakk om donasjon. Når Sam deretter svarer «Oh» virker det som at han først da forsto når hjernen skulle doneres.

Misforståelsen som skjedde her, blir løst gjennom at Julia spesifiserer ytringen sin enda mer. Hvordan Sam ikke klarer å tolke seg fram til når hjernen skal doneres kan en se på i tråd med det Williams (2021) nevner om at begge samtalepartnere har et ansvar for at kommunikasjonen blir forstått. Julia, som er psykologen til Sam, kjenner han godt og vet at han har autismespekterdiagnose. En kan derfor gå ut fra at hun er kjent med hvilke kommunikasjonsvansker som kan oppstå med Sam. På bakgrunn av dette kunne hun spesifisert tidspunktet til donasjonen med en gang, for å unngå misforståelser.

Hvordan Julia utelater tidsaspektet om når hjernen skal doneres er en uartikulert betydningskonstituent. I denne ytringen blir ikke tidspunktet hjernen skal doneres språklig uttrykt, men likevel kan en argumentere for at det er en del av ytringens intenderte proposisjonelle innhold. Hvis en tar setningen ut av kontekst, mister den ikke betydningen sin siden det er en fullstendig setning med alle de obligatoriske leddene som subjekt, verbal og objekt på plass. Til tross for det, er en forutsetning at mottaker kjenner til ytringssituasjonen for å bedre kunne være i stand til å tolke den uartikulerte betydningskonstituenten. Hvilket tidspunkt hjernen skal doneres på blir altså et obligatorisk ledd i denne ytringen som det er opp til Sam å fylle ut korrekt.

Ser en Sams tolkning av Julias ytring i lys av relevansteorien kan en si han oppnådde en positiv kognitiv effekt, bare ikke den Julia forventet at han skulle få. Sam har tolket ytringen gjennom en slutningsbasert prosess, og fått en endring i den mentale representasjonen sin likevel. Ifølge relevansteorien ønsker vi, som tidligere nevnt, å komme fram til den optimale relevante ytringen for minst mulig prosesseringskostnader. Sam har tatt de ulike aspektene ved ytringen som var tilgjengelig for han i ytringsøyeblikket, og mest sannsynlig trukket en slutning basert på det som

dukket opp først i tankene hans. Slutningen viste seg å ikke møte Julias forventninger med det hun forsøkte å kommunisere, og det oppsto en misforståelse.

En annen ytring fra utdraget som også inneholder en uartikulert betydningskonstituent er setningen «Når du er død». Her får en verken vite hvem «du» er, hvorfor taler snakker om død eller hva som skjer etter mottaker er død. På bakgrunn av Sams svar «Oh.» til denne ytringen indikerer det at han her har klart å tolke den uartikulerte betydningskonstituenten riktig.

Utdrag (2)

Utdrag (2) er et eksempel på hvordan den norske oversettelsen mister noe av betydningen som er ment. Her blir det derfor hensiktsmessig å anvende det engelske utdraget.

Konteksten til utdrag (2) er at Sam har terapitime hos psykologen sin Julia, og de snakker om mulighetene til Sam om å få seg kjæreste. Etter Sams siste ytring skifter serien scene, og det er derfor ikke mulig å vite hva Julia svarer her.

(2) PJ: «People on the spectrum date you know. You can try to find someone, if you wanted to.»

S: «How?»

PJ: «You just have to put yourself out there.»

S: «Out where?»

Ved dette utdraget klarer ikke Sam å tolke hvor eller hva det er Julia henviser til med ytringen «You just have to put yourself out there». Når hun nevner at Sam må «put yourself out there» forstår han ikke hvor «ute» er hen. Hvis en søker opp hva «Put yourself out there» betyr finnes det flere ulike definisjoner. Når det kommer til dating er definisjonen å være åpen og ærlig om hvem du er og hva du føler, i tillegg til at å møte andre blir en prioritet (Tigar, 2016).

I denne ytringssituasjonen blir det opp til Sam å forstå det metaforiske budskapet Julia sikter til. Dette kan være vanskelig hvis Sam ikke kjenner til metaforen på forhånd. Når Sam skal gå gjennom prosessen med å tolke denne ytringen må han gjøre det som kalles disambiguering av en tvetydig struktur. Disambiguering av tvetydige strukturer definerer Borthen (2023) som følger: «Ved disambiguering har man én ordform og må velge mellom to eller flere betydninger som er forhåndsdefinerte i den mentale ordboka» (s. 25). I tråd med denne definisjonen av disambiguering poengterer Falkum (2014) hvordan «Taleren kan som regel stole på at tilhøreren

vil ta konteksten til hjelp for å danne seg en oppfatning om den intenderte betydningen til et polysemt ord» (s. 307). Med andre ord har taleren en forventning om at mottaker tolker den tvetydige strukturen på en relevant måte på bakgrunn av konteksten.

Ved utdrag (2) viser det seg at Sam ikke har klart å tolke den tvetydige strukturen slik Julia har ment. Hvis Sam ikke allerede har en forhåndsdefinisjon av «put yourself out there» i den mentale ordboka si, har han svært få forutsetninger til å kunne tolke dette riktig. Siden Sam spør «out where?» indikerer det at han har gått gjennom en form for slutningsrekke, og konkludert med at han ikke klarer å tenke seg til hvor «ute» er hen for å finne seg en kjæreste. I tillegg virker det som at Sam har tolket ytringen ordrett, framfor å ta metaforen i betraktning. Med andre ord var ikke Sam i stand til å disambiguere ytringen gjennom å tolke hva Julia *egentlig* mener.

Utdrag (3)

Utdrag (3) utspiller seg på jobben til Sam hvor sjefen Bob kommer bort etter skiftet til Sam egentlig er ferdig.

(3) B: «Du sluttet for 20 minutter siden, er alt bra?»

S: «Takk, bare bra. Jeg hadde curly fries til lunsj, og jeg har kjæreste.»

B: «Ok! Wow, gratulerer! Fortell om henne. Hva heter den heldige?»

S: «Hvem?»

B: «Kjæresten din.»

Utdrag (3) er et eksempel på hvordan Sam misforstår referansetilordning. Når sjefen referer til kjæresten til Sam gjennom de refererende uttrykkene *henne* og *den heldige* klarer ikke Sam å tolke seg fram til hvem han mener. Dette er interessant å se på i lys av noen prinsipper som inngår i gitthetshierarkiet og relevansteorien.

Hvis en ser på dette i lys av gitthetshierarkiet har Bob i ytringssituasjonen gjort seg noen antagelser om Sams kunnskap og oppmerksomhetsspenn. Basert på disse antagelsene har Bob avgjort hvilke refererende uttrykk han tenker er mest passende. Bob går ut fra at Sam har referenten i fokus siden han bruker det trykklette pronomenet *henne* når han referer til kjæresten, i tillegg til *den heldige*. Siden Sam svarer «Hvem?» indikerer det at oppmerksomheten hans ikke er på referenten, og han klarer ikke tolke hvem det er snakk om. Her kan det hende at Bob har

feiltolket nøyaktig hvor Sam har oppmerksomheten sin, og dermed kommer referansene *henne* og *den heldige* til kort.

Ifølge relevansteorien, når det kommer til prosesseringskostnader, velger vi mennesker ofte minste motstands vei for å komme fram til en relevant tolkning. For å spare på kostnadene ser vi ofte på faktorer som kontekst eller hva som nettopp er blitt nevnt, med en forventning om å oppnå en positiv kognitiv effekt. Relevansteorien nevner også hvis det uuttalte innholdet nylig ble nevnt, desto lavere prosesseringskostnader vil det føre til hos mottakeren for å få en positiv kognitiv effekt (Wilson & Sperber, 2004, s. 608). Hvordan dette viser seg å ikke være gjeldende i utdrag (3) er interessant. Hvis en ser på når kjæresten til Sam ble nevnt før hun blir referert til med en annen referanse, er det faktisk rett etter hverandre. Sjefen referer altså til noe i deres felles verden som nylig ble tatt opp, og antar at Sam har oppmerksomheten på referenten.

Når det kommer til oppmerksomheten til Sam, nevner han i ytringen sin at han har fått kjæreste, men også at han spiste curly fries til lunsj. En antagelse her er at Sam fortsatt har fokuset på lunsjen sin, og hvordan Bob svarer «Ok! Wow, gratulerer!» gir ikke Sam informasjon om hvilken av de to tingene han blir gratulert for. Dermed er det ikke gitt at Sam har oppmerksomheten på kjæresten sin som referent. Dette kan være fordi hva Bob gratulerer for forblir i dette tilfellet en uartikulert betydningskonstituent, som er opp til Sam å fylle ut riktig.

Williams (2021) nevner hvordan det ofte oppstår slike situasjoner som denne når personer som ikke har autismespekterdiagnose forsøker å kommunisere med personer som har autismespekterdiagnose (s. 125). En potensiell årsak til misforståelsen som oppstår i utdrag (3) kan være denne atypiske oppmerksomheten Williams nevner hos personer med en autismespekterdiagnose. Siden Bob ikke spesifiserer hva han gratulerer for, og feiltolker nøyaktig hvor Sam har oppmerksomheten sin når han velger hvilke referanser han skal bruke om kjæresten, oppsto det en misforståelse.

Dette er en situasjon hvor Bob kunne ha tilpasset ytringene sine ved å spesifisere de enda mer, spesielt siden han vet det er Sam som er mottaker. Bob har et like stort ansvar som Sam i å sørge for at budskapet ved kommunikasjonen blir forstått. Siden Bob er sjefen til Sam kan en gå ut fra at de kjenner hverandre, og Bob kunne tilpasset ytringene sine for å imøtekomme Sam som mottaker og forsøke unngå misforståelser.

Oppsummering og konklusjon

I denne oppgaven har jeg undersøkt tre tilfeller fra TV-serien *Atypical* der hovedpersonen Sam misforstår noe eller ikke klarer å tolke seg fram til hva avsenderen mente. Utdragene fra serien har jeg analysert for å svare på problemstillingen: *I tilfeller der Sam misforstår noe, hvilke typer implisitt kommunikasjon gjelder dette og hvorfor oppstår misforståelsene?*

De ulike typene implisitt kommunikasjon eksemplene omhandlet var uartikulert betydningskonstituent, referansetilordning og disambiguering av tvetydig struktur. I tillegg ved hjelp av relevante teorier og Williams (2021) har jeg sett på hvordan misforståelsene oppsto, og hva som kan være årsaken(e) til det.

Noen av eksemplene illustrerer det Williams (2021) sier om at personer med autismspekterdiagnose kan ha atypisk oppmerksomhet i form av et spesielt smalt fokus. Dette kan føre til problemer hos personer med autismspekterdiagnose når det kommer til å forstå hvilken kontekst en ytring skal tolkes i lys av. Hvordan dette viser seg å være gjeldende i noen tilfeller kommer særlig fram av kommunikasjonen i utdrag (3) hvor Sam ikke skjønner hvem sjefen refererer til.

I forbindelse med implisitt kommunikasjon og autisme illustrerer også eksemplene Milton (2012) sitt poeng om at forståelse ikke bare er mottakerens oppgave. Det er et felles ansvar som begge samtalepartnere må legge til rette for. Gjennom eksemplene snakker Sam med ulike karakterer som kjenner han fra før, og de har dermed muligheten til å tilpasse ytringene når de vet det er Sam som er mottaker, noe de ikke gjør.

For å konkludere kommer det fram av analysen hvilke typer implisitt kommunikasjon Sam misforsto, og hvorfor misforståelsene oppsto. Til tross for at det var flere tilfeller hvor Sam misforsto talers intenderte mening, var det også et tilfelle hvor han kom fram til den korrekte slutningen utover det taler har kommunisert. Igjen kan en se tilbake til det som blir et viktig poeng å nevne avslutningsvis, som handler om hvordan taler og mottaker har et felles ansvar for å sørge for at kommunikasjonen blir forstått. Dette gjelder uansett om en kommuniserer med noen som har autismspekterdiagnose eller ei.

Referanseliste

Borthen, K. (2022a). *Se opp for betydningshull! Ellipser, fragmenter og uartikulerte konstituent*er [Manuskript]. Blackboard. Tilgjengelig fra:

https://ntnu.blackboard.com/ultra/courses/33423_1/cl/outline (Hentet: 08.02.2023).

Borthen, K. (2022b). *Hvordan vise til ting i verden? Refererende uttrykk og referansetilordning* [Manuskript]. Blackboard. Tilgjengelig fra:

https://ntnu.blackboard.com/ultra/courses/33423_1/cl/outline (Hentet: 08.02.2023).

Borthen, K. (2023). *Flertydighet og relaterte fenomener*. Tilgjengelig fra:

https://ntnu.blackboard.com/webapps/blackboard/content/listContent.jsp?course_id=33423_1&content_id=1713601_1&mode=reset (Hentet: 12.02.2023).

Falkum, I.L. (2014). Polysemi. En relevanstereoretisk tilnærming. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 32, 307 – 336. <https://ojs.novus.no/index.php/NLT/article/view/153/151>

Falkum, I. & Kjøl, G. (2014). Kognitiv pragmatikk og relevanstereori. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 32(2), 173 - 196. <http://ojs.novus.no/index.php/NLT/article/view/150/148>

Gundel, J., Hedberg, N. & Zacharski, R. (1993). Cognitive Status and the Form of Referring Expressions in Discourse. *Language*, 69(2), 274 – 307. <https://www.jstor.org/stable/416880>

Tigar, L. (2016, 11.august). *What It Really Means To 'Put Yourself Out There'*. Tilgjengelig fra: <https://www.bustle.com/articles/178195-what-does-it-mean-to-put-yourself-out-there-in-dating-6-experts-define-the-phrase> (Hentet: 28.05.2023).

Williams, G. (2021). Theory of autistic mind: A renewed relevance theoretic perspective on so-called autistic pragmatic 'impairment'. *Journal of Pragmatics*, 180, 121-130. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2021.04.032>

Wilson, D. & Sperber, D. (2004). Relevance theory. I L.Horn og G.Ward (red.), *Handbook of Pragmatics*, s. 607 – 632. Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9780470756959.ch27>

Appendiks

Vedlegg 1: Utdrag fra Atypical

Vedlagt er en oversikt over alle spørsmål-svar-sekvenser fra serien som utspiller seg mellom Sam og andre karakterer.

Liste over karakterer som inntreer i utdragene med tilhørende forkortelser:

PJ = Psykolog Julia (Sams terapeut)

S = Sam (hovedperson/ungdom)

B = Bob (Sjefen til Sam på jobben hans)

Nr.	Personer	Norsk oversettelse	Engelsk oversettelse
1	PJ S	<p>PJ: «Jeg spør alle klienter om de vil donere hjernen sin til forskning.»</p> <p>S: *ler overrasket* «Donere hjernen min?»</p> <p>PJ: «Når du er død.»</p> <p>S: «Oh.»</p>	<p>PJ: «I'm asking all my clients if they'd be willing to donate their brains for research.»</p> <p>S: *ler overrasket* «Donate my brain?»</p> <p>PJ: «After you die.»</p> <p>S: «Oh.»</p>
2	PJ S	<p>PJ: «Folk med autisme dater faktisk. Du kan prøve å finne noen, hvis du vil.»</p> <p>S: «Hvordan?»</p> <p>PJ: «Det er bare å være ute.»</p> <p>S: «Hvor da?»</p>	<p>PJ: «People on the spectrum date you know. You can try to find someone, if you wanted to.»</p> <p>S: «How?»</p> <p>PJ: «You just have to put yourself out there.»</p> <p>S: «Out where?»</p>

3	B S	<p>B: «Du sluttet for 20 minutter siden, er alt bra?»</p> <p>S: «Takk, bare bra. Jeg hadde curly fries til lunsj, og jeg har kjæreste.»</p> <p>B: «Ok! Wow, gratulerer! Fortell om henne. Hva heter den heldige?»</p> <p>S: «Hvem?»</p> <p>B: «Kjæresten din.»</p>	<p>B: «Your shift ended 20 minutes ago. Is everything okay?»</p> <p>S: «Yes, I'm fine thank you. I had curly fries for lunch and I have a girlfriend now.»</p> <p>B: «Ok! Wow, congratulations! Tell me about her, what's the lucky ladys name?»</p> <p>S: «Which one?»</p> <p>B: «Your girlfriend.»</p>
---	--------	--	--